

ยุทธศาสตร์ทางปัญญา

และ

การปฏิรูปการศึกษา

ที่พาประเทศไทยพ้นวิกฤต

ประวัติ

ว:สี่

26 กุมภาพันธ์ 2544

๓๗๘.๕๕๓ ประเวศ วะสี
 ป384ย ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษาที่พาประเทศ
 พ้นวิกฤต/ประเวศ วะสี, กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๔.
 ๔๐ หน้า.
 ISBN ๙๗๔-๒๔๑-๒๐๑-๔
 ๑. การปฏิรูปการศึกษา-ไทย ๒. ชื่อเรื่อง

ยุทธศาสตร์ทางปัญญาและการปฏิรูปการศึกษาที่พาประเทศพ้นวิกฤต

โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศน์ วะสี

สิ่งพิมพ์ สกศ.	อันดับที่ ๗๕/๒๕๔๔
พิมพ์ครั้งที่ ๑	มีนาคม ๒๕๔๔
จำนวน	๕,000 เล่ม
ผู้จัดพิมพ์และเผยแพร่	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ถนนสุขุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐ โทร ๖๖๘-๗๑๒๓ โทรสาร ๒๔๓-๔๑๗๔ Web Site : http://www.onec.go.th
สำนักพิมพ์	บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด ๒๐๘/๕ ซอยสาเก ถนนตะนาว แขวงบวรนิเวศน์ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐ โทร. ๒๒๖-๒๐๖๒-๓

สารบัญ

	หน้า
๑. วิกฤตทางปัญญา	๓
๒. วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ทางปัญญา และการปฏิรูปการศึกษา	๔
๓. หลัก ๓ ประการของการปฏิรูปการศึกษา	๕
๔. ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา ๑๐ ประการ	๖
ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ปฏิรูปการศึกษาโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ทุกจังหวัดทั่วประเทศ	๖
ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาคมนในทุกองค์กร	๑๐
ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สื่อสารเพื่อการศึกษา	๑๑
ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์การวิจัย	๑๑
ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพระศาสนา	๑๓
ยุทธศาสตร์ที่ ๖ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	๑๔
ยุทธศาสตร์ที่ ๗ ปฏิรูปการอุดมศึกษา	๑๖
ยุทธศาสตร์ที่ ๘ ปฏิรูปการผลิต และการพัฒนาครู	๑๕
ยุทธศาสตร์ที่ ๙ ปฏิรูปการจัดองค์กร	๒๐
ยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ ยุทธศาสตร์การจัดการ	๒๐
๕. ปัจฉิมกถา	๒๔

๑

วิกฤตทางปัญญา

วิกฤติชาติ ถ้าว่าโดยลึกที่สุดแล้วเป็นวิกฤตการณ์ทางปัญญา คน หรือชุมชน หรือสังคม ถ้าไม่เข้มแข็งทางปัญญาแล้วย่อมวิกฤตเสมอ แน่แน่นอนว่าการแก้วิกฤตต้องทำหลายอย่าง รวมทั้งการรักษาตามอาการ และประคับประคอง แต่จำเป็นต้องรักษาสมุฏฐานด้วย ยุทธศาสตร์ทางปัญญา และการปฏิรูปการศึกษาเพื่อความเข้มแข็งทางปัญญาโดยรอบด้านอย่างรวดเร็ว เป็นวาระเร่งด่วนของชาติ

เรื่องนี้เขียนขึ้นเพื่อนายกรัฐมนตรี และสังคมไทยร่วมกันใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินยุทธศาสตร์ทางปัญญา ถ้าสังคมไทยมีความมุ่งมั่นร่วมกันในการสร้างความเข้มแข็งทางปัญญา ผมเชื่อว่าประเทศจะพ้นวิกฤตไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำว่า ยุทธศาสตร์ทางปัญญาหมายรวมคำว่าปฏิรูปการศึกษาด้วย คำว่า ปฏิรูปการศึกษาในทางกว้างหมายถึง ยุทธศาสตร์ทางปัญญาด้วย

หลักของยุทธศาสตร์นี้ คือการไม่มองการศึกษาแบบแยกส่วน เป็นท่อนเป็นแท่งไปตามหน่วยงาน แต่มองอย่างเชื่อมโยงไปสู่ความเป็นหนึ่งเดียวกันทั้งหมด และเป็นหนึ่งเดียวกับการแก้ปัญหาประเทศพร้อมกันไปด้วย

๒

วัตถุประสงค์ของยุทธศาสตร์ทางปัญญา และการปฏิรูปการศึกษา

มีวัตถุประสงค์ ๗ ประการ

๑. เพื่อให้คนไทยเกิดสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของการเป็นคนไทย
๒. สร้างความเข้มแข็งทางปัญญาของคนทั้งชาติทุกด้านโดยรวดเร็ว
๓. ปฏิรูปการศึกษาให้เชื่อมโยงกับการแก้ปัญหาความยากจนและปัญหาอื่นๆ โดยตรง
๔. ปฏิรูปการศึกษาให้สร้างมโนธรรมสำนึก และจิตสำนึกทางวัฒนธรรม
๕. ส่งเสริมศักยภาพของเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เพื่อเพิ่มพลังทางปัญญาของประเทศ
๖. สร้างความเข้มแข็งทางการวิจัย และเชื่อมการวิจัยกับการศึกษาเข้าด้วยกัน เพื่อให้การศึกษาสามารถสร้างความเข้มแข็งทางปัญญา
๗. เชื่อมการศึกษาและการวิจัยเข้ากับยุทธศาสตร์พลังสังคม หรือยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน เพื่อสร้างพลังทางสังคม พลังทางปัญญา และพลังทางมโนธรรม ที่จะแก้ปัญหาทุกเรื่องพร้อมกันเต็มพื้นที่ทั้งประเทศ

ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินคือการส่งเสริมให้คนไทยรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กร และในทุกเรื่อง เพื่อแก้ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ จิตใจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ พร้อมกันไปอย่างบูรณาการ

๓

หลัก ๓ ประการของการปฏิรูปการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษามีหลัก ๓ ประการ คือ

๑. เป็นการศึกษาสำหรับคนทั้งหมด (Education For All)
๒. คนทั้งหมดเพื่อการศึกษา (All For Education)
๓. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้

การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อคนทั้งหมด ทุกหมู่เหล่า และทุกคน อย่างหลากหลายและสอดคล้องกับกลุ่มต่างๆที่แตกต่างกัน การศึกษาไม่ได้เป็นเรื่องของโรงเรียนและครูเท่านั้น แต่สรรพกำลังทั้งหมดในสังคมต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อการศึกษา เช่น ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ สื่อ กองทัพ สถาบันทางศาสนา เป็นต้น ต้องมีการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้การเรียนรู้พัฒนาคนได้เต็มตามศักยภาพของความเป็นมนุษย์ ให้รู้จักความจริงของแผ่นดินไทย ให้คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น อยู่ร่วมกันเป็น ให้กระบวนการเรียนรู้สัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงเพื่อแก้ปัญหาคความยากจน และปัญหาอื่นๆพร้อมกันไปในการเรียนรู้ การเรียนรู้ต้องควบคู่กันไปกับการสร้างความรู้ หรือการวิจัยเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางปัญญาโดยทั่วตลอด และการเรียนรู้ต้องสร้างพลังทางสังคมขึ้นเต็มแผ่นดิน เป็นพลังแผ่นดินที่จะแก้ปัญหามทุกเรื่องพร้อมกันไป

ต้องมีการปฏิรูปการจัดการ ซึ่งรวมถึงการจัดองค์กรเพื่อให้หลัก ๓ ประการดังกล่าวข้างต้นดำเนินไปได้ด้วยดี และโดยรวดเร็ว

๔

ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา ๑๐ ประการ

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ๗ ข้อ และหลักการ ๓ ประการของการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวข้างต้น มียุทธศาสตร์ ๑๐ ประการ ดังนี้

๑. ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งทุกจังหวัดทั่วประเทศ
๒. ยุทธศาสตร์พัฒนาคคนในทุกองค์กร
๓. ยุทธศาสตร์สื่อสารเพื่อการศึกษา
๔. ยุทธศาสตร์การวิจัย
๕. ยุทธศาสตร์การพระศาสนา
๖. ยุทธศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
๗. ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการอุดมศึกษา
๘. ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการผลิต และพัฒนาครู
๙. ยุทธศาสตร์ปฏิรูปการจัดองค์กร
๑๐. ยุทธศาสตร์การจัดการ

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ปฏิรูปการศึกษาโดยเอาพื้นที่เป็นตัวตั้งทุกจังหวัดทั่วประเทศ

นี่คือการเอาหลัก ๓ ประการ คือ การศึกษาเพื่อคนทั้งมวล คนทั้งมวลเพื่อการศึกษา และการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ลงไปปฏิบัติจริงทั้งจังหวัดและทุกจังหวัด เพื่อให้คนไทยเกือบทั้งหมดได้รับการครอบคลุมในยุทธศาสตร์นี้ เป็นการปฏิรูปจากการเอาหน่วยงานเป็นตัวตั้ง ซึ่งไม่ครอบคลุมและไม่มีประสิทธิภาพ มาเป็นเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง และระดมสรรพกำลังทั้งมวลร่วมกันทำให้สำเร็จ นี่คือหลัก AFP ที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๘ (Area = พื้นที่ Function = ภารกิจ Participation = ความร่วมมือ)

หน่วยปฏิบัติในจังหวัดประกอบด้วย

๑. ชุมชนและประชาคม
 ๒. ครอบครัว
 ๓. โรงเรียนอนุบาล
 ๔. โรงเรียน
 ๕. โรงเรียนสำหรับคนพิการ
 ๖. วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยชุมชน และสถานประกอบการ
 ๗. สถาบันอุดมศึกษา (ถ้ามี)
 ๘. อุทยานการศึกษาพิเศษ
- ซึ่งขยายความดังนี้

๑. ความเข้มแข็งของชุมชนและประชาคม ถือเป็นสำคัญที่สุด ถ้าชุมชนทั้งในชนบทและในเมืองเข้มแข็ง มีการเรียนรู้ร่วมกัน แก้ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สุขภาพ เช่น เรื่องเอดส์ ยาเสพติด มีการประยุกต์หลักธรรมทางศาสนา ถือเป็น การศึกษาที่สำคัญที่สุด เพราะครอบคลุมเกือบหมดทั้งจังหวัด และแก้ปัญหาทุกอย่างพร้อมกัน ไป เมื่อมีประชาคมต่างๆ และมีการเชื่อมโยงประชาคมเป็นเครือข่ายก็จะเกิดความเข้มแข็ง ทางสังคมในจังหวัด ซึ่งจะไปช่วยให้ข้ออื่นๆตั้งแต่ ๒-๑๐ ดังข้างล่างนี้ ปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

เครือข่ายประชาคมที่มีอยู่แล้วในทุกจังหวัดขณะนี้ และองค์กรต่างๆที่สนับสนุนองค์กรชุมชน เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนที่ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม เป็นประธาน และกองทุนเพื่อสังคม (SIF)ที่ เอนก นากะบุตร เป็นผู้อำนวยการ และโครงการสร้างพลังแผ่นดินที่ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นผู้ประสานงาน โดยมี **ธรรมรักษ์ การพิศิษฏ์** เป็นหัวหน้า ควรเคลื่อนเข้ามาส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และประชาคม ทั้งจังหวัดเป็นรายจังหวัด รัฐบาลควรส่งเสริมและใช้องค์กรเช่นนี้เป็นเครื่องมือเดินยุทธศาสตร์พลังสังคม หรือการสร้างพลังแผ่นดิน

๒. ครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมพื้นฐานที่สุด ทุกจังหวัดต้องดูแลให้ทุกครอบครัวในจังหวัดเป็นครอบครัวอบอุ่นและเข้มแข็ง มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง มีความรู้ ในการเลี้ยงดูลูกให้เป็นคนฉลาด เป็นคนดี และเป็นคนมีความสุข

โครงสร้างทางการศึกษา สาธารณสุข และมหาดไทย มีพอที่จะร่วมกันจัดการอบรม และทดสอบว่าทุกคนรอบครัวและคู่แต่งงานมีความรู้ในการเลี้ยงดูลูก นี่คือการเรียนรู้ในทุกครอบครัว

๓. โรงเรียนอนุบาล ชุมชน และท้องถิ่นต้องสามารถจัดโรงเรียนอนุบาลอย่างทั่วถึง โดยรับเด็กอายุ ๓ ขวบ แต่ถ้าพ่อแม่ยากจนไม่มีเวลาเลี้ยงดูอาจเริ่มแต่อายุ ๒ ขวบ เพื่อให้ครูได้ใกล้ชิดเด็กเป็นรายบุคคล เพื่อรู้ว่าเด็กมีความพิการหรือบกพร่องอะไรบ้างจะได้แก้ไขเสียเนิ่นๆ หรือมีความสนใจอะไรเป็นพิเศษจะได้ส่งเสริม เด็กที่สนใจอะไรเป็นพิเศษและได้รับการส่งเสริมจะมีความสุขและมีศักยภาพในเรื่องนั้นๆ สูงมาก ครูอนุบาลต้องเป็นคนที่ มีฉันทะและเก่งจริงๆ ชุมชนท้องถิ่นจะต้องลงทุนกับเด็กปฐมวัยอย่างจริงจัง เป็นการลงทุนเพื่ออนาคตของสังคมไทย

ถ้าได้ทำยุทธศาสตร์ครอบครัวและยุทธศาสตร์โรงเรียนอนุบาลอย่างทั่วถึง เท่ากับเราได้ดูแลพัฒนาการของเด็กปฐมวัยทั้งหมดของประเทศ ซึ่งมีประมาณ ๖ ล้านคน เป็นการลงทุนสร้างคุณภาพคนเพื่ออนาคตอย่างยิ่งใหญ่

๔. โรงเรียน รงเรียนทุกโรงเรียนในจังหวัดต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้ ครอบคลุมการสอนท่องจำเนื้อหาวิชาในห้องเรียนให้เหลือเท่าที่จำเป็น แต่เน้นประสบการณ์ กิจกรรมการทำงานในสภาวะจริง และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างบูรณาการ โรงเรียนควรเปิดประตูสู่ชุมชน และชุมชนขยายตัวเข้ามาสู่โรงเรียน บ้าน วัด โรงเรียน ชุมชน ร่วมกันในการเรียนการสอน ครูควรวิจัยเรื่องของชุมชน และเชื่อมโยงการวิจัยกับการเรียนการสอนเข้ามาด้วยกัน

ควรมีสถาบันการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ดังจะกล่าวถึงในยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ คอยส่งเสริมและสนับสนุนโรงเรียนทุกโรงเรียนให้ปฏิรูปการเรียนรู้ได้ ซึ่งจะทำให้เด็กไทยทุกคนเกิดสำนึกในศักดิ์ศรีและคุณค่าของการเป็นคนไทย มีความเข้มแข็งทางปัญญา มีคุณธรรม คิดเป็น ทำเป็น อยู่ร่วมกันเป็น และโรงเรียนเป็นสถาบันที่สร้างความรู้ขึ้นมาเต็มแผ่นดินไทย ซึ่งจะเชื่อมต่อไปเป็นความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

๕. โรงเรียนสำหรับคนพิการ เด็กที่พิการไม่มาก ควรเรียนในชั้นเรียนปกติ แต่ครูควรทราบและเข้าใจ ส่วนเด็กที่พิการจนจำเป็นต้องเข้าเรียนพิเศษสำหรับคนพิการ ก็ควรมีโรงเรียนเช่นนี้ในจังหวัด

๖. วิทยาลัยอาชีวศึกษา วิทยาลัยชุมชน และสถานประกอบการ นอกเหนือ

วิทยาลัยอาชีวศึกษาแล้ว คงจะหนีไม่พ้นที่แต่ละจังหวัดจะต้องมีวิทยาลัยชุมชนอย่างน้อย ๑ แห่ง สหรัฐอเมริกาซึ่งมีมหาวิทยาลัยเต็มประเทศยังต้องมีวิทยาลัยชุมชนหลายพันแห่ง เฉพาะรัฐแคลิฟอร์เนียรัฐเดียวมีมากกว่า ๓๐๐ แห่ง วิทยาลัยชุมชนเป็นการศึกษาเชื่อมต่อระหว่างมัธยม ๖ กับมหาวิทยาลัย แต่ละจังหวัดต้องสามารถรับเด็กที่จบ ม.๖ ที่ต้องการเรียนต่อให้ได้เรียนทุกคน ต้องระดมสรรพกำลังทั้งหมดในจังหวัด ทั้งทางราชการ เอกชน ชุมชน ศาสนา สื่อ เป็นต้น มาจัดการวิทยาลัยชุมชนที่เน้นการประกอบอาชีพนานาชนิด และการศึกษาทั่วไปที่เป็นเครดิตไปเรียนต่อมหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาในวิทยาลัยชุมชนจำนวนมากจะประสบความสำเร็จในอาชีพ การประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นการศึกษาอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยควรเห็นคุณค่าและเครดิตของการศึกษาอย่างนี้ ถ้ามหาวิทยาลัยรับผู้ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพไปเรียนต่อจะช่วยให้คุณภาพในการศึกษาในมหาวิทยาลัยดีขึ้นด้วย สถานประกอบการต่างๆ ในจังหวัดควรร่วมมือกับวิทยาลัยชุมชน เพื่อให้การศึกษากับพนักงานในองค์กรของตน และนักศึกษาอื่นๆ ด้วย

๗. สถาบันอุดมศึกษา(ถ้ำมี) ในจังหวัดอาจมีสถาบันอุดมศึกษา หรืออาจมีขึ้นในอนาคต ก็ควรมีการปฏิรูปตามยุทธศาสตร์ข้อ ๗ ด้วย

๘. อุทยานการศึกษาพิเศษ ทุกจังหวัดควรจัดให้มีอุทยานการศึกษาพิเศษ โดยใช้สถานที่ที่มีอยู่แล้ว ให้เด็กที่มีความสนใจอะไรเป็นพิเศษ กับครูที่มีความสนใจและเก่งในเรื่องอะไรเป็นพิเศษได้เจอกัน เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ศิลปะ หรืออะไรอื่น โดยจัดเวลาเย็น หรือวันหยุดราชการ ครูเก่งกับเด็กเก่งได้เจอกันจะสนุกมากและสร้างสรรค์อย่างยิ่ง เป็นการสร้างศักยภาพทางปัญญาไว้ให้ประเทศ

ที่กล่าวมานี้อาจจะยังไม่ครบ ซึ่งสามารถช่วยกันเพิ่มเติม แต่ก็มากพอที่จะแสดงให้เห็นว่า ในจังหวัดนั้นสามารถคิดถึงการศึกษาสำหรับคนทุกคนได้อย่างเป็นรูปธรรม

ที่กล่าวมาค่อนข้างละเอียดเพื่อให้เห็นว่า การศึกษาสำหรับคนทั้งมวลทั้งจังหวัดนั้น คือ การปฏิรูปการศึกษาทั้งจังหวัด และถ้าทำทุกจังหวัด ก็เป็นการยกระดับทางปัญญาของคนทั้งชาติพร้อมกับการแก้ความยากจน และปัญหาสังคมอื่นๆ พร้อมกันไป ประเทศไทยจึงควรทำให้ได้

ปัจจัยของความสำเร็จอยู่ที่การจัดการ

ควรจะคิดเรื่องการจัดการที่มีศักยภาพสูงเพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาทั้งจังหวัดเป็นไปได้จริง อาจมีคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัด ที่สำคัญคือมีประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัด ที่มีวิสัยทัศน์ มีบารมี และมีความเป็นผู้นำสูง ที่สามารถประสานการระดมทรัพยากรทั้งหมดร่วมกันปฏิรูปการศึกษาจังหวัด ประเทศควรจะต้องลงทุนใส่ผู้นำระดับชาติไปเป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัด เพราะนี่คือจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญสูงสุดของความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา ถ้าเป็นไปได้ประธานฯ อาจเป็นชาวจังหวัดนั่นเองที่มีชื่อเสียงเกียรติคุณ เช่น ดร.เกษม สุวรรณกุล ชาวฉะเชิงเทรา เป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล ชาวเพชรบุรี เป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดเพชรบุรี ดังนี้ เป็นต้น

สำนักงานอำนวยการปฏิรูปการศึกษา ซึ่งจะกล่าวถึงในยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ ควรแสวงหากลั่นกรองผู้นำในทำนองนี้ไปเป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดให้ได้ ๗๖ คน

รัฐบาลควรให้การสนับสนุนคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดให้สามารถทำงานได้ดี อาจมีสภาประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัด ที่นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมด้วย เพื่อแก้ไขข้อติดขัดทางนโยบายและหนุนช่วยการปฏิรูปการศึกษาจังหวัดให้ดำเนินไปอย่างได้ผลดี จะเป็นการจัดการอย่างสูงที่เอาอำนาจทางการเมืองเข้ามาเชื่อมโยงกับปัญญาและบารมีของผู้นำระดับชาติถึง ๗๖ คน เป็นการลงทุนทางการจัดการขนานใหญ่ เพื่อให้การปฏิรูปการศึกษาเกิดขึ้นได้จริงทั้งแผ่นดิน

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการควรเป็นผู้บริหารยุทธศาสตร์นี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาคคนในทุกองค์กร

เพื่อให้พัฒนาคคนหมดทุกคนทั้งประเทศจริงๆ ฉะนั้น นอกเหนือไปจากการพัฒนาที่ยึดพื้นที่เป็นตัวตั้งดังในยุทธศาสตร์ที่ ๑ แล้ว คนอีกจำนวนหนึ่งอยู่ในองค์กรต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ควรมียุทธศาสตร์พัฒนาคคนในองค์กรทุกองค์กรอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นประโยชน์ทั้งต่อบุคลากร และต่อองค์กร

ควรมีการออกกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาคคนในองค์กร

ให้มีการกักเงินส่วนหนึ่ง ประมาณ ๑-๒ เปอร์เซ็นต์ของเงินเดือนไว้เพื่อการพัฒนาคน โดยอาจทำเอง ให้เอกชน หรือให้รัฐ โดยมีทางเลือก แต่ต้องมีองค์กรประเมินผลว่ามีการทำอย่างจริงจัง และได้ผลดี

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ สื่อสารเพื่อการศึกษา

ถ้าวางระบบสื่อให้ทั่วถึงทั้งประเทศ และจัดสารให้เหมาะสม จะเป็นการพัฒนาปัญญาคนทั้งประเทศโดยรวดเร็ว เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งที่ทำให้เกิดการศึกษาค้นคว้าสำหรับคนทั้งมวล ถ้านักเรียนได้เรียนกับครูที่สอนเก่ง จะสนุก เกิดฉันทะในการเรียน เกิดความบันเทิงใจ และเกิดปัญญาโดยรวดเร็ว ในโรงเรียนเป็นไปได้ที่นักเรียนทุกคนจะพบครูที่เก่ง แต่โดยการสื่อสารเป็นไปได้ เพราะสามารถแสวงหาคนที่เก่งที่สุดในแต่ละเรื่องมาทำการสอนผ่านสื่อ ในบางเรื่อง บางเวลา อาจมีการสอนผ่านโทรทัศน์ ให้ครูและนักเรียนดูพร้อมกันทั่วประเทศ ก็ทำได้ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาครูไปด้วยในตัว

ควรมีการตั้งสำนักงานสื่อสารเพื่อการศึกษา เป็นสำนักงานไม่ใหญ่นัก แต่มีความคล่องตัวสูง เชิญคนที่เก่งที่สุดในเรื่องสื่อสารเพื่อการศึกษาเข้ามาทำงานเต็มเวลาสัก ๔-๕ คน และเจ้าหน้าที่สนับสนุนอีก ๑๐ กว่าคน สำนักงานนี้เข้าใจทั้งทางนโยบาย และทางเทคโนโลยี เชื่อมโยงกับฝ่ายนโยบายอย่างใกล้ชิด การทำงานเชิงนโยบายก็เช่นคิดมาตรการที่จะทำสื่อที่มีอยู่แล้ว ใช้ส่วนหนึ่งของรายการผลิตสื่อและส่งสารเพื่อการศึกษาที่ดีที่สุดทางเทคโนโลยีนั้นต้องการนักสร้างสรรค์ (creative) ที่จะนำเอาเนื้อหาความรู้มาแปลงเป็นสารที่น่าสนใจ เรียนสนุก และพัฒนาปัญญาและเจตคติไปด้วยในตัว

ถ้ามีการใช้สื่อสารเพื่อการศึกษาได้อย่างดี จะเป็นการสร้างเจตคติ มโนธรรม และปัญญา พร้อมกันหมดทั้งชาติ ถือเป็นยุทธศาสตร์ทางปัญญาอย่างใหญ่อีกยุทธศาสตร์หนึ่ง และเป็นการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างขนานใหญ่

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ยุทธศาสตร์การวิจัย

การวิจัยคือการสร้างความรู้ใหม่ สังคมไทยเติบโตมาจากสังคมที่ใช้วัฒนธรรมอำนาจ ประกอบกับมีที่ตั้งอยู่ในดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ ทั้ง ๒ ประการทำให้ไม่มีวัฒนธรรมสร้างความรู้ คนที่อยู่ในดินแดนที่ขาดแคลนถ้าไม่สร้างความรู้ก็อยู่รอดไม่ได้ ฝรั่งเข้มแข็งทาง

ปัญญา เพราะมีวัฒนธรรมสร้างความรู้ หรือการวิจัยสูง ขณะนี้สภาพการณ์ของประเทศไทย เปลี่ยนไปแล้ว ผู้คนมากขึ้น ทรัพยากรขาดแคลนลง มีความเชื่อมโยงและแข่งขันกันมากขึ้น แต่วัฒนธรรมไม่สร้างความรู้ก็ยังคงติดอยู่กับสังคมไทย การศึกษาตั้งแต่อนุบาลถึงมหาวิทยาลัย เป็นการเรียนท่องความรู้เก่า ไม่เรียนจากการสร้างความรู้ใหม่ หน่วยงานต่างๆดำเนินไปโดยขาดการวิจัยให้รู้ความจริง และไม่มีกระบวนการตัดสินใจโดยอาศัยความรู้ที่มีหลักฐานยืนยัน ทั้งประเทศเต็มไปด้วยการใช้ความเห็น โดยไม่ใช้ความรู้ จึงอ่อนแอยิ่งนัก และขัดแย้งกันสูง

ระเบียบวาระที่ใหญ่ที่สุดของชาติคือ การปรับวัฒนธรรม จากวัฒนธรรม อำนาจไปสู่วัฒนธรรมความรู้

ยุทธศาสตร์การวิจัยคือ ยุทธศาสตร์การปรับวัฒนธรรม จากวัฒนธรรมอำนาจไปสู่ วัฒนธรรมความรู้ วัฒนธรรมความรู้ประกอบด้วย

๑. มีฉันทะในความรู้
๒. มีความสามารถในการสร้างความรู้
๓. ใช้ความรู้ในการดำรงชีวิต และการทำงาน
๔. ได้รับความประโยชน์จากการใช้ความรู้
๕. มีความสุขจากการมีความรู้ และใช้ความรู้ ทำให้มีฉันทะในความรู้มากขึ้น

ยุทธศาสตร์นี้มีวัตถุประสงค์อย่างน้อย ดังนี้

๑. ให้ชุมชนท้องถิ่นทั้งหมดสามารถวิจัยสร้างความรู้เพื่อชุมชนท้องถิ่น
๒. การศึกษาทุกระดับทุกประเภท สามารถศึกษาจากการสร้างความรู้ใหม่ มีการวิจัยในห้องเรียนทุกห้องเรียน
๓. หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน สามารถวิจัยให้รู้สภาพการณ์ของตนเอง วิจัยการตัดสินใจ วิจัยผลการปฏิบัติ เพื่อนำมาปรับการปฏิบัติใหม่
๔. มหาวิทยาลัยต่างๆ มีความสามารถในการวิจัยสูง สร้างนักวิจัยเก่งๆ ให้พอเพียงกับการใช้งาน (ดูยุทธศาสตร์ที่ ๗)
๕. มีการวิจัยนโยบาย เพื่อให้ประเด็นนโยบายได้รับการวิจัยว่า ถ้าตัดสินใจทางใดแล้วจะเกิดผลอย่างไร เพื่อให้การตัดสินใจเชิงนโยบายอยู่บนฐานของความรู้จริง

เครื่องมือในการดำเนินยุทธศาสตร์นี้ เบื้องต้นมอบภารกิจให้ สกว.(สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย) ดำเนินการตามยุทธศาสตร์นี้ โดยรัฐบาลสนับสนุนเชิงนโยบาย และทรัพยากร

อันดับต่อไปปฏิรูปสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้สามารถเป็นองค์กรนโยบายการวิจัยของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยส่งผู้เชี่ยวชาญเรื่ององค์กรเข้าไปศึกษาวิธีการปฏิรูป

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การพระศาสนา

ศาสนาเป็นระบบปัญญาอันยิ่งใหญ่ เป็นมรดกตกทอดที่มีค่ายิ่ง แต่ค่อนข้างถูกทอดทิ้งในทางความหมายในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นสังคมวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ในโลกที่พัฒนาทางวัตถุอย่างเอียงข้างและสุดโต่ง มนุษย์เกิดเป็นโรคพร่องทางจิตวิญญาณ จนพูดกันว่าสมัยนี้มีวิกฤตการณ์ทางจิตวิญญาณ (spiritual crisis) ทำให้มนุษย์ขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง แล้วก็ต้องเที่ยวหาอะไรมาเติม เช่น ยาเสพติด ความฟุ่มเฟือย ความรุนแรง ซึ่งกำลังระบาดทั่วโลก และไม่มีทีท่าว่าจะแก้ไขได้เลย ถ้ามนุษย์ยังขาดความสมบูรณ์ในตัวเอง มนุษย์จะมีความสมบูรณ์ต่อเมื่อพัฒนาครบทุกด้านคือ ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ซึ่งทางพุทธเรียกว่า ทางปัญญา

ควรมีการทบทวนเรื่องการพระศาสนา และสังคมปัจจุบัน แล้วหาทางทำนุบำรุงให้การพระศาสนากลับมาเป็นเครื่องพัฒนาคน และสังคมอย่างเต็มที่ อาจเริ่มต้นโดยให้มีคณะวิจัยซึ่งประกอบด้วยผู้รู้ วิจัยสถานภาพของการพระศาสนาในปัจจุบันพร้อมด้วยข้อเสนอแนะ แล้วนำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะไปสู่การพินิจพิจารณากันอย่างลึกซึ้ง และขยายวงออกไปด้วยความละมุนละม่อม และการใช้ข้อมูลหลักฐานความรู้จริง จนมีความเข้าใจในฝ่ายต่างๆที่เกี่ยวข้อง มีความเห็นพ้องกันพอ ที่จะลงมือปฏิบัติการทะนุบำรุงการพระศาสนาอย่างเป็นระบบ ให้การพระศาสนารุ่งเรืองเข้มแข็ง และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางปัญญา หรือทางจิตวิญญาณ อย่างเต็มที่

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ความอ่อนแอทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีผลกระทบทางเศรษฐกิจมาก อับดุลซาลาม นักฟิสิกส์ที่ได้รับรางวัลโนเบล กล่าวว่า ประเทศกำลังพัฒนาจะไม่หลุดจากการเป็นทาสทางเศรษฐกิจได้เลย トラบโดที่ยังขาดความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์พื้นฐาน Dr. Le Pair จากเนเธอร์แลนด์ ซึ่งมาประเมินสถานภาพทางวิทยาศาสตร์ของไทยเมื่อ ๑๐ กว่าปีก่อน และมีรายงานอยู่ที่กระทรวงวิทยาศาสตร์เขียนว่า ประเทศไทยขาดความเข้าใจเรื่องวิทยาศาสตร์ ขาดนโยบายวิทยาศาสตร์ และถ้าขาดความเข้มแข็งทางวิทยาศาสตร์แล้วจะไม่สามารถทำงานทางวิศวกรรมที่ใหญ่ๆ และยากๆด้วยตนเองได้ จะต้องเสียเงินจ้างต่างชาติเรื่อยไป

ขณะนี้ประเทศไทยต้องเสียเงินปีละเป็นหมื่นล้านบาทให้ที่ปรึกษาต่างชาติในเรื่องที่คนไทยทำไม่ได้ เฉพาะโครงการเล็กๆต่อเชื่อมท่อแก๊สระหว่างราชบุรีกับบางปะอิน ต้องเสียค่าจ้างที่ปรึกษาถึง ๘๘๐ ล้านบาท

ปัจจุบันเราเสียเงินซื้อของจากต่างประเทศปีละกว่า ๒ ล้านล้านบาท ถ้าเราเพิ่มความสามารถในการผลิต และความนิยมไทย เราอาจประหยัดเงินจำนวนนี้ได้ปีละหลายแสนล้านบาทที่จะมากระตุ้นเศรษฐกิจในประเทศ ทำให้เราหายวิกฤตเศรษฐกิจ เพราะฉะนั้น**นโยบายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**จึงมีความสำคัญยิ่งนัก ที่แล้วมาต้องถือว่า**เราไม่มีนโยบาย**คนที่อยากทำก็ต้องคืนรนต่อผู้ค้าเขี่ยหากินเอง ซึ่งได้ผลน้อยไม่ทันการ ประเทศเสื่อมโทรมไปเรื่อยๆ

มีความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องเข้ามาทำนโยบายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเชิญนักวิทยาศาสตร์ชั้นยอด(top scientist) ๓-๔ คน มาให้คำปรึกษา อย่าให้มากและรุกรุงรังไปด้วยพวกที่ไม่รู้จริง จะทำให้เฉไฉและเกิดความอิดหนาระอาใจเบื่อหน่ายแก่ผู้รู้จริง ซึ่งในที่สุดจะละทิ้งไป

นโยบาย หมายถึงการใช้มาตรการทางการเงิน ทางกฎหมาย และทางการบริหาร ให้สิ่งที่ควรเกิดขึ้น โดยรวดเร็ว และคอยเร่งรัดกำกับตรวจสอบให้ได้ผลจริงและเร็ว

ตัวอย่างของเรื่องที่จะทำ

๑. ให้สำรวจโดยรวดเร็วว่าประเทศไทยต้องเสียเงินจ้างที่ปรึกษาต่างชาติในเรื่องอะไรบ้าง เป็นเงินปีละเท่าไร แล้วทุ่มการเงินและการจัดการเข้าไปสร้างคนไทยให้เก่งที่จะทำเรื่อง

นั้นๆ ได้เองในเวลาอันรวดเร็ว เรื่องนี้ควรมอบให้ **สวทช.** (สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ) เป็นผู้ดำเนินการ

๒. สร้างการบริหารจัดการร่วมที่จะทำให้สถาบันเทคโนโลยีสิรินธร ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์ และ **เอไอที** (Asian Institute Technology) ซึ่งทั้ง ๓ ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกันในที่ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เชื่อมโยงกันทำหน้าที่เป็นสถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติที่ดีที่สุดของไทย ทำนอง MIT ของสหรัฐอเมริกา หรือ TIT (Tokyo Institute of Technology) ของญี่ปุ่น และให้สถาบันเทคโนโลยีแห่งชาติทำงานเชื่อมโยกับมหาวิทยาลัยต่างๆ ในภาคกลาง เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความเข้มแข็งทางการสอนและการวิจัย ดร.ปริดา วิบูลย์สวัสดิ์ ผู้อำนวยการสถาบันเทคโนโลยีสิรินธรเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องนี้ดีที่สุด

๓. ทบทวนสถานภาพของสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่บางเขน ปฏิรูปการจัดองค์กรให้สามารถทำหน้าที่สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติได้อย่างเข้มแข็ง และทำงานเชื่อมโยกับมหาวิทยาลัย เพื่อทำให้มหาวิทยาลัยเข้มแข็ง

๔. สร้างสถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติเพิ่มขึ้นอีก ๓ แห่ง คือภาคเหนือที่เชียงใหม่ ภาคอีสานที่ขอนแก่น และภาคใต้ที่สงขลา ให้เป็นสถาบันอิสระที่มีความคล่องตัว และมีคุณภาพสูง และให้เชื่อมโยกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงสถาบันราชภัฏ และสถาบันราชมนฑล เพื่อช่วยให้มหาวิทยาลัยและสถาบันที่อยู่ในระบบราชการมีความคล่องตัว มีศักยภาพ และประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ให้สถาบันทั้งหมดดังกล่าวในข้อ ๒-๔ มีรายได้จากงานบริการวิชาการ ให้ภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม และภาคสังคม

๕. ให้หน่วยงานที่มีความสามารถทางเทคโนโลยีทั้งหมด รวมทั้งกองทัพด้วย ให้การฝึกอบรมวิชาช่างและเทคโนโลยีที่เหมาะสมให้แก่คนในชุมชนทุกตำบล ทุกตำบลต้องมีความสามารถในเทคโนโลยีที่จำเป็นในการซ่อม ในการสร้าง และการผลิต เคยมีองค์กร Francois Xavier ที่สวิสต์เซอร์แลนด์นำวิศวกรชาวสวิสที่เกษียณอายุแล้ว ๓ คนไปพม่า ไปดูว่าชาวบ้านเขาผลิตอะไรกันบ้าง แล้วไปช่วยแนะนำการผลิต ทำให้เขาผลิตได้ดีขึ้นและขายดีขึ้น ในบ้านเราคนไทยกันเองเรามีคณะวิศวกรรมอยู่เท่าไรๆ แต่เราสนใจน้อยมากที่จะส่งเสริมให้ชาวบ้านเก่ง ถ้าทุกตำบลเก่งทางเทคโนโลยีที่จะซ่อมสร้างและผลิต เช่น ซ่อมรถจักรยานยนต์

ซ่อมรถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ ผลิตเครื่องดื่ม (local brands) แปรรูปอาหาร ทุกตำบลจะหายจน และเป็นฐานให้เศรษฐกิจข้างบนมั่นคง

ลองนึกภาพตำบลที่สามารถซ่อมรถยนต์ และซ่อมถนนหนทางที่ผ่านมาในตำบลของตน คอยรักษาให้อยู่ในสภาพดีเสมอ และคอยดูแลความปลอดภัยให้แก่ผู้ผ่านมาในตำบลของตน ก็จะมีมีความสุขกาย สุขใจ ร่วมกันหมดทั้งสังคม

๖ สร้างสถาบันวิจัยและพัฒนาสมุนไพรแห่งชาติ เป็นสถาบันของรัฐที่เป็นอิสระสามารถทำการวิจัยได้อย่างครบวงจร ผลิตยาสมุนไพรที่พิสูจน์แล้วว่ามิใช่ประโยชน์จริง ทดแทนการนำเข้าจากต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมการส่งออกสมุนไพรและยาสมุนไพรไปขายยังต่างประเทศ กิจกรรมนี้จะทำให้ประหยัดเงินตราที่ต้องเสียให้ต่างประเทศ สร้างงาน และสร้างรายได้ให้คนไทย รวมเป็นมูลค่าปีละหลายหมื่นล้านบาท อาจถึง ๑๐๐,๐๐๐ ล้านบาท สถาบันนี้หลังจากลงทุนครั้งแรกจะสามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างสบาย

เหล่านี้เป็นเพียงตัวอย่างนโยบายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่จะทำได้ นักวิทยาศาสตร์สุดยอดที่ให้คำปรึกษาแก่นายกรัฐมนตรี คงจะมีข้อเสนอแนะทางนโยบาย วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่านี้อีกมาก

ยุทธศาสตร์ที่ ๗ ปฏิรูปการอุดมศึกษา

การอุดมศึกษาที่ไม่ถูกต้องและอ่อนแอทำให้ชาติทั้งชาติอ่อนแอ และส่งผลกระทบกว้างไกลกลึกลึขุ่นก สสมควรทำความเข้าใจและแก้ไข

ปัญหาของการอุดมศึกษาหลักๆ มีประมาณ ๖ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. การสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัย การสอบแข่งขันเข้ามหาวิทยาลัยที่เป็นการดูมิติเดียวทางด้านความรู้ในครั้งเดียว (one shot) และเป็นความรู้จากการท่องจำ ก่อให้เกิดการทำลายคุณลักษณะอื่นๆ ของการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมทั่วประเทศ เพราะทุกคนมุ่ง “สอบเอ็นท์” ให้ได้อย่างเดียว ดร.โกวิท วรพิพัฒน์ อธิการบดีกระทรวงศึกษาธิการผู้ล่วงลับไปแล้ว เคยกล่าวว่า “การสอบเข้ามหาวิทยาลัย (อย่างที่ทำ) เป็นการทำลายศีลธรรมของประเทศ”

๒. มหาวิทยาลัยเป็นเครื่องมือแห่งความยุติธรรมในสังคม เพราะถูกผู้มีฐานะที่สามารถอัดฉีดการตีความที่นั่นที่จะเข้าเรียนได้ แต่เสียค่าเล่าเรียนเพียงส่วนน้อยนิด ของค่าใช้จ่าย

จ่ายจริงเท่านั้น ก็เท่ากับว่าภาษีอากรซึ่งส่วนใหญ่เป็นภาษีทางอ้อม ซึ่งมาจากคนจนไปช่วยอุดหนุนให้คนรวยเรียนมหาวิทยาลัย

เรื่องนี้ รังสรรค์ ทัศนะพรพันธุ์ เคยเสนอมานานแล้วว่า รัฐควรให้คน ๒ ประเภทเรียนฟรี คือคนจนกับคนแก่ คนจนเพื่อความเป็นธรรมในสังคม คนแก่เพื่อเป็นสมอให้ประเทศ ส่วนคนไม่จนและไม่แก่เขาก็ไม่มีปัญหาอะไรที่จะจ่ายตามที่เป็นจริง เพราะเขาไม่จน

๓. การสอนมีคุณภาพต่ำ เพราะสอนไปเรื่อย ๆ อย่างเคย ขาดการตั้งคำถามว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคืออะไร ขาดการวิจัยที่จะปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ การสอนในบางสาขาที่เป็นภาระหนักเกินจนคุณภาพไม่ดี ในบางสาขาอาจารย์เกือบไม่มามหาวิทยาลัย มาเฉพาะชั่วโมงเล็กเซอร์ ทำให้ขาดบรรยากาศทางวิชาการ และขาดปฏิสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา

การสอนที่เน้นการถ่ายทอดเนื้อหาวิชาเป็นใหญ่ ทำให้บัณฑิตทำไม่เป็น คิดไม่เป็น สร้างความรู้ไม่เป็น อยู่ร่วมกันไม่เป็น เป็นการสร้างคนที่อ่อนแอทางปัญญาขึ้นมาเต็มประเทศ พ่อแม่บางคนพบว่าลูกโง่ลงหลังจากผ่านการศึกษาในมหาวิทยาลัยมาแล้ว

๔. การเรียนแยกส่วนเร็วเกินและมากเกินไป เช่น แยกเป็นวิทยาศาสตร์ หรือ สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ โดยไม่เข้าใจศาสตร์อื่นๆ ในความจริงมนุษย์ควรจะต้องรู้ทุกศาสตร์อย่างเชื่อมโยงเป็นพื้นฐานให้หนักแน่นเสียก่อน แล้วจึงจะรู้พิเศษเป็นบางเรื่องยิ่งขึ้น การเรียนแบบนี้จึงสร้างคนแยกส่วนขึ้นมาเต็มประเทศ เรียนแล้วก็ไม่มีงานทำบ้าง หรือทำงานไม่เป็นบ้าง เป็นโทษยิ่งนัก

๕. ขาดการวิจัย และการจัดการการวิจัยที่ดี การวิจัยทั้ง ๓ ประเภท คือ ๑) การวิจัยความรู้พื้นฐาน (๒) การวิจัยและพัฒนา (๓) การวิจัยนโยบายมหาวิทยาลัยทำน้อยมาก มหาวิทยาลัยจึงอ่อนแอทางปัญญา ขาดความรู้จริง และ สอนจากฐานการขาดความรู้จริง

อาจมีสาเหตุต่าง ๆ นานา ที่สำคัญคือขาดความสามารถในการจัดการการวิจัย และ ปัญหาของการจัดองค์กรที่มีโครงสร้างที่แข็งกระด้าง เช่น คณะ ภาควิชา สาขาวิชา และยึดมั่นตายตัว ในขณะที่การวิจัยในเรื่องที่ยากๆ ต้องการความร่วมมือระหว่างคณะ ระหว่างมหาวิทยาลัย และเชื่อมโยงกับผู้ปฏิบัติ ไม่ใช่การกักขังตัวเอง หรือถูกกักขังอยู่ในโครงสร้างสมมติ แต่ยึดมั่น หรือใช้อำนาจในโครงสร้างสมมติ

๖. **ปัญหาของการจัดองค์กร** มหาวิทยาลัยควรเป็นชุมชนวิชาการ (academic Community) ที่มีความสุข สร้างสรรค์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม อาจารย์ควรมีเวลาให้กับงานวิชาการ และเป็นชีวิตวิชาการ การจัดองค์กรและการทำงานในมหาวิทยาลัยทุกวันนี้ใช้อาจารย์จำนวนมากไปในโครงสร้างของการบริหารที่ไม่มีประโยชน์จริง เป็นโครงสร้างอำนาจ และก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นการเมือง และเสียเวลาไปกับความขัดแย้ง มากกว่าเป็นชีวิตวิชาการ

ในขณะที่เดียวกันการขาดความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (accountability) และการตรวจสอบทำให้เกิดพฤติกรรมขาดความรับผิดชอบในหมู่ขามหาวิทยาลัยได้ในการปฏิรูปการอุดมศึกษาจึงควรคำนึงปัญหาข้างต้นและการแก้ไข คือ

๑. **ยกเลิกการสอบเข้ามหาวิทยาลัยแบบเดิม** มหาวิทยาลัยควรคัดเลือกนักศึกษา โดยสัมพันธ์กับโรงเรียนและชุมชนในรูปที่การเข้ามหาวิทยาลัยไปพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ในโรงเรียนมัธยม และโรงเรียนประถมอย่างเป็นคุณ

๒. **จัดระบบการเงินของมหาวิทยาลัยเพื่อความยุติธรรม** โดยให้ทุนการศึกษาแก่นักศึกษาที่ยากจนและที่เรียนเก่ง นอกนั้นควรเสียค่าเล่าเรียนใกล้เคียงกับราคาจริง จนกว่าสภาพภาคหน้าประเทศสามารถเก็บภาษีอากรได้มีประสิทธิภาพมากกว่านี้

๓. **ให้มหาวิทยาลัยแสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่ดีที่สุด** และนำมาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องด้วยการวิจัย ให้มีการประเมินกระบวนการเรียนการสอน ทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย

๔. **ให้มหาวิทยาลัย และสถาบันราชภัฏเปิดหลักสูตรปริญญาตรี ซึ่งเป็นการศึกษาทั่วไป** อาจเรียกว่า นวศิลป์ศาสตร์ หรือ **พัฒนศาสตร์** ที่เรียนทุกสาขาวิชาเชื่อมโยงกัน รวมทั้งเรียนเรื่องการจัดการ โดยเน้นที่การทำเป็น คิดเป็น จัดการเป็น และเชื่อมโยงกับอาชีพที่ตนชอบ เพื่อให้ได้บัณฑิตที่รู้รอบ ประกอบอาชีพได้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์ และเรียนในสาขาวิชาเฉพาะต่อไปได้

๕. **ส่งเสริมให้มหาวิทยาลัยทำการวิจัยได้** ทั้งทางความรู้พื้นฐาน การวิจัยและพัฒนา และการวิจัยนโยบาย ทั้งนี้โดยมีเครือข่ายการวิจัยออกไปนอกมหาวิทยาลัยในแต่ละภูมิภาคควรมีการรวมตัวเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายให้วิจัยเรื่องของตัวเอง และช่วยให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถเป็นผู้วิจัยเองได้ในทุกพื้นที่

ในขณะที่มหาวิทยาลัยยังอ่อนแอเรื่องการจัดการการวิจัย รัฐบาลควรทุ่มเทงบประมาณอุดหนุนการวิจัยผ่าน สกว. ให้ สกว. ไปทำทนายมหาวิทยาลัย เพื่อให้สามารถวิจัยและจัดการการวิจัยได้ ถ้าทำได้ดังนี้ มหาวิทยาลัยจะเข้มแข็งทางปัญญา และช่วยสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาให้ชาติ

๖. ปฏิรูปการจัดองค์กรของมหาวิทยาลัย ให้มีการวิจัยว่า มหาวิทยาลัยควรมีการจัดองค์กรอย่างไร เพื่ออาจารย์จะได้ไม่ไปเสียเวลาไปกับเรื่องอำนาจ จะได้ใช้ชีวิตวิชาการได้เต็มที่ มีความคล่องตัวที่จะเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายนอกมหาวิทยาลัย และมีความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และมีการตรวจสอบ

ยุทธศาสตร์ที่ ๘ ปฏิรูปการผลิต และการพัฒนาครู

การผลิต และการพัฒนาครูเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งของการปฏิรูปการศึกษา ที่ฝรั่งเศสโดยกฎหมายจอสแปงได้ยกเลิกการฝึกครูแบบเดิม แต่ตั้งสถาบันผลิตครูแบบใหม่ขึ้น ๒๘ แห่ง โดยคัดเลือกผู้ที่จบปริญญาตรีสาขาต่างๆ มาเรียนและฝึกเป็นครูอีก ๒ ปี เปรียบกันมานานแล้วว่าขาดครูคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย เราจะลองเปลี่ยนมาเป็นรับคนที่เก่งทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือภาษาไทย แล้วค่อยมาเรียนวิชาครู หรือไม่ อาจทดลองบางแห่ง หรือทดลองครั้งหนึ่ง เป็นต้น

รัฐบาลควรทุ่มเทกับการคัดเลือกและการผลิตครูอย่างจริงจัง ให้ได้คนที่เหมาะที่สุดและให้ได้เข้าเรียนในสถาบันผลิตครูที่ดีที่สุด เพื่อสร้างสปิริตและศักดิ์ศรีของความเป็นครู ผู้เปี่ยมด้วยปัญญา คุณธรรม และความสามารถในการสอน เพื่อลูกหลานของเราคนไทยทุกคนที่จะได้มีโอกาสพบครูดี การได้พบครูดีเป็นมงคลแก่ชีวิต รัฐบาลไทยต้องทุ่มเทสร้างครูดีให้ได้

ครูทุกคนควรมีโอกาสพัฒนาตัวเองให้เข้ากับการปฏิรูปการเรียนรู้ ควรมีระบบที่ให้ทางเลือกแก่ครูว่าจะเข้ารับการศึกษาที่จัดโดยหน่วยงานของรัฐ หรือโดยการรวมตัวกันของผู้มีความรู้ความชำนาญในรูปองค์กรเอกชนหรือบริษัท แต่ทั้งนี้ต้องมีระบบประเมินที่เข้มแข็ง ว่าการศึกษาที่เลือกนั้นก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

ควรปรับปรุงองค์กรวิชาชีพครู ก็ครูสภาให้เป็นคล้ายๆ แพทยสภา ที่ภายในมีราชวิทยาลัยสาขาต่างๆ ที่รับผิดชอบการพัฒนาครู แต่ทั้งนี้ต้องเปิดให้มีทางเลือก มีการแข่งขัน และการประเมินผล ดังกล่าวข้างต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ปฏิรูปการจัดองค์กร

ประเทศไทยมีปัญหาเรื่องการจัดองค์กร คนไทยเชื่อว่าไม่มีคนเก่งเสียเลย มีคนเก่งหรือมีศักยภาพ แต่เมื่อตกไปอยู่ในองค์กรที่มีสภาพไม่เอื้ออำนวย ทำให้ไม่สามารถสร้างสรรค์ทางปัญญาได้ การปฏิรูปการจัดองค์กรจึงเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งของการปฏิรูปการศึกษา

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (สปศ.) มีหน้าที่คิดเรื่องการแก้ไขกฎหมาย กฎ ระเบียบเพื่อการปฏิรูปการจัดองค์กรให้เอื้ออำนวยต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ รัฐบาลควรตั้งผู้เชี่ยวชาญเรื่องการจัดองค์กรให้มาศึกษาระบบการศึกษาทั้งหมด และทำข้อเสนอแนะว่าควรปฏิรูปการจัดองค์กรอย่างไรบ้าง เพราะ สปศ. กังานหนัก และอาจครอบคลุมไม่หมดทุกเรื่อง เช่น การจัดองค์กรในมหาวิทยาลัย เป็นต้น

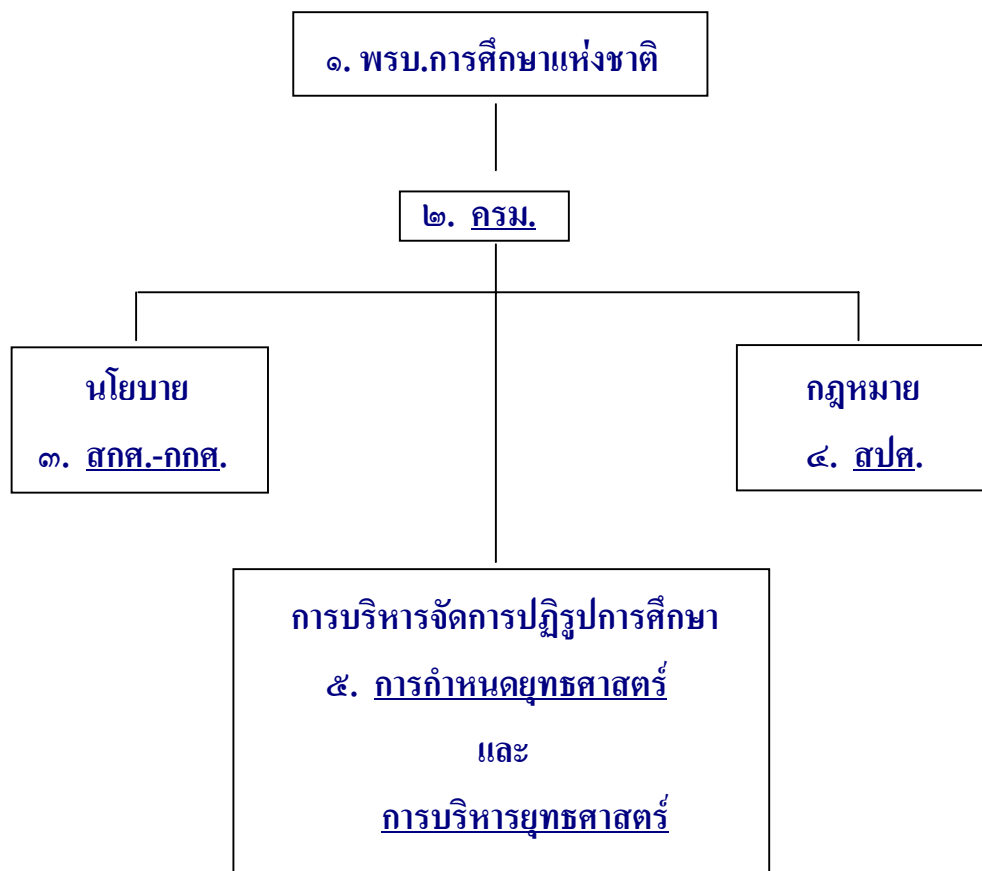
ยุทธศาสตร์ที่ ๑๐ ยุทธศาสตร์การจัดการ

การปฏิรูปการศึกษาที่กำหนดโดย พรบ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ เป็นเรื่องที่ใหญ่และครอบคลุมเกี่ยวข้องกับผู้คนและหน่วยงานจำนวนมากทั้งประเทศ งานที่ใหญ่ขนาดนี้เกิดไม่ได้เพียงแต่ว่ามีกฎหมายที่เป็นกรอบใหญ่ แล้วต่างหน่วยงานก็ไปปฏิบัติกันเอง แต่ต้องการถอดจาก พรบ. และเรื่องอื่นที่เกี่ยวข้องมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์เพื่อการปฏิบัติ และใช้อำนาจการบริหาร (Executive Power) ที่ใหญ่ที่สุดเข้ามาบริหารยุทธศาสตร์ เรื่องที่ใหญ่และยากขนาดนี้จึงจะสำเร็จได้ จำเป็นต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ และการกำหนดยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา และการบริหารยุทธศาสตร์ ดังนี้

๑. พรบ.การศึกษาแห่งชาติ เป็นกรอบใหญ่ของการปฏิรูปการศึกษา
๒. กรม. เป็นผู้ใช้อำนาจบริหารสูงสุด
๓. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สกศ. และ กกศ. เป็นแขนขาของ กรม. ในด้านนโยบาย
๔. สำนักงานปฏิรูปการศึกษา สปศ. เป็นแขนขาของ กรม. ในการเสนอยกร่างกฎหมายที่กำหนดตาม พรบ.การศึกษาแห่งชาติ ๒๕๔๒
๕.(การปฏิบัติ)

จะเห็นได้ว่ามีช่องว่างในเรื่องการปฏิบัติ **สกศ.** ไม่ใช่หน่วยปฏิบัติ (แม้พยายามทำอยู่บ้างก็เป็นการนำร่อง) **สปศ.** ไม่ใช่องค์กรบริหารปฏิรูปการศึกษา (ซึ่งอาจทำให้มีการเข้าใจผิด) แต่ทำหน้าที่ร่างกฎหมาย ซึ่งยังต้องไปผ่านความเห็นชอบของ **กรม.** จึงเป็นความเข้าใจผิดอย่างมากที่ไปรอคอยการปฏิรูปการศึกษาจาก **สปศ.**

กระทรวงศึกษาธิการ และทบวงมหาวิทยาลัยไม่สามารถปฏิบัติได้โดยใช้โครงสร้างทางราชการตามปรกติ เพราะเป็นโครงสร้างที่แยกส่วน และจะติดกันไปมาอยู่ในโครงสร้าง

จะเห็นได้ว่าสิ่งที่ขาดไปคือ ข้อ ๕. การกำหนดยุทธศาสตร์ และการบริหารยุทธศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

๑. นายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจบริหารสูงสุดควรมาเป็นผู้นำการปฏิรูปการศึกษาเอง เพราะการปฏิรูปการศึกษาคราวนี้เป็นเรื่องที่ใหญ่ที่สุด ที่จะมีผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทุกๆมิติของคนไทยและสังคมไทย ถ้าทำสำเร็จประเทศไทยจะพ้นวิกฤตและเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

๒. ควรมีการตั้งคณะรัฐมนตรีอำนวยการปฏิรูปการศึกษา (กรมป.) ซึ่งอย่างน้อยประกอบด้วย

๑. นายกรัฐมนตรี (พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร)
๒. รองนายกรัฐมนตรีที่ดูแลการศึกษา (นายสุวิทย์ คุณกิตติ)
- ๓.-๔. รมว. และ รมช. ศึกษาธิการ (ศ. น.พ. เกษม วัฒนชัย และนายจำลอง กรุฑขุนทด)
๕. รมว. ทบวงมหาวิทยาลัย (สุธรรม แสงประทุม)
๖. รมว. ประจำสำนักนายกรัฐมนตรีที่ดูแล **สกศ.** (น.พ.กระแส ชนะวงศ์)

กรมป. สามารถทำงานอย่างมีเอกภาพ ซึ่งจะมีพลังอำนาจสูงสุดเมื่อบวกกับความรู้จริง **กรม.** ทั้งคณะก็ควรเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาด้วย เพราะการปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องของทุกกระทรวง (All For Education)

๓. **ตั้งสำนักงานอำนวยการปฏิรูปการศึกษา (สอป.)** เป็นเครื่องมือทำงานของ **กรมป.** โดยสรรหาคนเก่งๆ จำนวนหนึ่งที่เข้าใจการปฏิรูปการศึกษาทั้งหมดจริงๆ เพื่อช่วย **กรมป.** ในการกำหนดยุทธศาสตร์ และบริหารยุทธศาสตร์ **สอป.** ไม่ควรเป็นหน่วยงานในกระทรวง เพราะจะไปติดพวกเดียวกันเอง แต่อยู่กับ **กรมป.**

๔. **กรมป.** โดยการเสนอแนะของ **สกศ.** หรือ **กรมป.** จะเป็นผู้ริเริ่มเสียเองก็ได้ กำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษา ที่ผมเสนอยุทธศาสตร์การปฏิรูปศึกษามา ๑๐ ประการ เพื่อให้พิจารณาได้ง่ายขึ้น จะเอาหรือไม่เอาตามนี้ก็ได้อีก และสามารถเพิ่มเติมได้มากกว่านี้

๕. **กรมป.** กำหนดผู้รับผิดชอบกำกับดูแลยุทธศาสตร์

๖. **สอป.** ร่วมกับ **สกศ.** คิดเครื่องมือสนับสนุน และบริหารจัดการการปฏิรูปการศึกษาเสนอ **กรมป.** เช่น

(๑) ประธานคณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาจังหวัด และสภาประธานคณะกรรมการการปฏิรูปการศึกษาจังหวัด ตามที่กล่าวถึงในยุทธศาสตร์ที่ ๑

(๒) การตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ เป็นองค์กรอิสระที่มีผู้มีความสามารถในการจัดการสูง และมีงบประมาณมากพอสมควร มีเครือข่ายที่จะสนับสนุนการเรียนรู้ได้ทั่วประเทศ

(๓) การตั้งคณะกรรมการแห่งชาติเพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา

- (๔) กำหนดมาตรการทางการเงินการคลังสนับสนุนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษ
 - (๕) กำหนดมาตรการทางกฎหมาย กฎ ระเบียบ ที่สนับสนุนยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษา
 - (๖) เชื่อมโยงการปฏิรูปการศึกษากับการปฏิรูประบบสุขภาพ ซึ่งเป็นโครงสร้างและความเคลื่อนไหวใหญ่อีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งมีส่วนที่ซ้อนทับกัน
 - การปฏิรูปการศึกษา – การปฏิรูประบบสุขภาพ จะเป็นการปฏิรูปสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการบริหารจัดการที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย
 - (นายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ)
- เป็นต้น

๕

ปัจฉิมกถา

ที่นำเสนอเรื่องนี้ เพราะอยากเห็นประเทศไทยหลุดพ้นวิกฤตการณ์ถาวร และคนไทยมีความภูมิใจในศักดิ์ศรี และคุณค่าของการเป็นคนไทย หากนายกรัฐมนตรี สังคมไทย และนักวิชาการสามารถทำงานเชื่อมโยงกันตามโครงสร้าง “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” เราสามารถเขยื้อนภูเขา หรือสิ่งที่ยากจนดูเหมือนเขยื้อนไม่ได้ ซึ่งเป็นอุปสรรคขวางกั้นมิให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จ

เราเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างต่างๆ ซึ่งแก้ไขไม่ได้เลย โดยการทำงานไปเรื่อยๆตามปกติ การปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูประบบสุขภาพ โดยส่วนลึกที่สุดแล้วเป็นรูปธรรมของการเคลื่อนไหวทางศีลธรรม ที่ทุกคนสามารถเข้าร่วมการเคลื่อนไหวและทำงานเพื่อสถาปนาความถูกต้องบนผืนแผ่นดินไทย

ขอให้เพื่อนคนไทยพยายามทำความเข้าใจการปฏิรูปการศึกษาและการปฏิรูประบบสุขภาพ และใช้เป็นเครื่องมือที่ท่านจะเข้าไปมีส่วนร่วม ณ จุดต่างๆ ตั้งแต่ปรับปรุงแนวคิดแนวทาง ไปจนถึงการกระทำในส่วนต่างๆ จนถึงระดับนโยบาย การกำหนดยุทธศาสตร์และการบริหารยุทธศาสตร์ ซึ่งก็คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจริง (interactive learning through action) การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจะให้พลังสร้างสรรค์สูงสุด ขอให้เพื่อนคนไทยได้เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดพลังสร้างสรรค์สูงสุด แก้ปัญหาต่างๆที่เราเผชิญอยู่ เพื่อให้ประเทศไทยหลุดพ้นจากวิกฤตการณ์ไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นสังคมที่มีเกียรติและศักดิ์ศรี มีพลังทางปัญญา มีพลังทางสังคม มีพลังทางศีลธรรม ที่คนไทยทุกคนภูมิใจในศักดิ์ศรี และคุณค่าของการเป็นคนไทย

